

Javaslat Görög Demeter munkásságának értéktárba történő felvételéhez

5. Görög Demeter (Hajdúdorog, 1760. november 4. – Bécs, 1833. szeptember 7.) egy igazi magyar polihisztor volt: író, szerkesztő, udvari tanácsos, kultúrpolitikus, nevelő, a magyar irodalom szervezője és mecénása, mezőgazdász és kartográfus volt, az MTA tiszteleti tagja.

Kisnemesi származásából és a vidéki Magyarországról Bacsinszky András, munkácsi püspök emelte fel. Segítségével Bécsben jogot tanulhatott, majd sikerült munkát találnia. A császári fővárosban a magyarság fejlődését, felemelkedését igyekezett támogatni. Bécsi lakása a korabeli magyar irodalom egyik legfontosabb központjává vált. Görög újságában, a *Hadi és Más Nevezetes Történetek* (később a *Magyar Hírmondó*) című lapban több nagy magyar író és költő műve jelent meg először nyomtatásban. Köztük Csokonai Vitéz Mihály első költeménye illetve Berzsenyi Dániel munkái is. Országos terjesztésű lapjaiban igyekezett felkarolni a magyar nyelv, a magyar tánc és a magyar öltözködés ügyét, Magyarországról elsőként közölt a kor színvonalának megfelelő térképeket, és tanító leírásaival, cikkeivel a mezőgazdaságot is igyekezett felpezsdíteni. Az ő hatására terjedt el Magyarországon például a lóhere termesztése, de elsősorban a borászat és a szőlőtermesztés területén születtek kiemelkedő munkái.¹ Görög munkássága mindenképpen fontos szerepet töltött be a magyar felvilágosodás kori művelődésében, és a reformkor előkészítésében. Például lapját ingyen küldte a magyar nyelvet tanító professzoroknak, tudatosan szervezte olvasóközönségét. Lapjának fénykorában 1300 előfizetője volt.

Bécsi jogtanulmányainak befejezte kor Bacsinszky András püspök már kiváló kapcsolatokat épített ki a császári udvarnál, és ez által a görög katolikus is nagyobb súlyt kapott Bécsben. Miután Bacsinszkyknak pont ez volt a célja Görög taníttatásával, akár meg is vonhatta volna támogatását, de a püspök nem így döntött. 1787-ben a görög katolikus egyház helyzete még korántsem állt szilárd alapokon a császári udvarnál, emiatt a püspök továbbra is fontosnak tartotta, hogy Demeter az udvari kancellárián kapjon állást. A Magyar Királyi Kancellária viszont elutasította Görög jelentkezését egy meghirdetett írónoki posztra. Nehezen olvasható kézírására hivatkoztak a pályázat elutasításakor, mire Görög éveken keresztül gyakorolta a szépírást, hogy kijavítsa ezt a hiányosságát. Bacsinszky támogatása nem apadt el teljesen a sikertelen pályázat után sem, viszont a püspök által küldött összeg nem volt elég arra, hogy Bécsben megéljen. Ezért magántanítást vállalt több nemesi kúriánál, amíg egy pár nehéz hónap után Bacsinszky ajánlására a Kolonicsek nevelői állást ajánlottak fel neki. Ez indította el Görögöt szerteágazó karrierjében, amelynek alapja a nevelői állás volt. 1796-ban Esterházy Pál tanítója, amely állásnak köszönhetően 1803-ban az osztrák császári udvarban I. Ferenc császár gyermekeinek főnevelői tisztségét kapta meg. Grófi támogatással sikerült térképeket rajzolni, amelyeket saját újságjában adott ki. Az újságírás pedig hamar más tehetséges magyar írók műveinek a megjelentetésével is párosult, illetve a mezőgazdasági tartalmú cikkek mögöttes kutatásait is kiváltotta. Görög az egymásra épülő tevékenységeit, állásait mindig úgy alakította, hogy azzal tanítsa elmaradott hazáját is. Írásai, oktató anyagai, térképei mind segítettek a magyarságot nemzeté válásában.

Háza a bécsi magyar írók központja volt, szoros szálak fűzték Batsányi Jánoshoz, Révai Miklóshoz, Kazinczyhoz, Csokonaihoz, Kisfaludy Sándorhoz. A feltevések szerint Ő kapta meg először Mikes Kelemen Törökországi leveleit. 1821-ben elérte az udvarnál, hogy megjelenhessen az Auróra irodalmi zsebkönyv. Az írók nagyrabecsülését jelzi, hogy

Csokonai verset írt hozzá (Görög Úrhoz), Kisfaludy Sándor neki ajánlotta Somló című verses regényét, Bessenyei pedig ódával tiszteleg előtte (Óda Görög Demeterhez)

1824-ben visszavonult, grinzingi szőlőkertjét művelte.

Érdemeiért a Szent István-rend középkeresztjével tüntették ki. Tagja volt több külföldi tudós társaságnak is. halála után már pár hónappal megjelent első életrajza Márton József tollából. Emléktábláját 1973- ban avatták fel Hajdúdorogon a róla elnevezett művelődési ház falán. Mellszobra 1986-óta a Polgármesteri Hivatal melletti parkban áll.

6.

Görög Demeter nagy szerepet játszott a magyar reformkor kulturális életében, mecénási és udvari tevékenységével nagyban segítette az írók, költők munkáját. Csokonai Vitéz Mihály verseit jelentette meg nyomtatásban a Magyar Hírmondóban, melynek mellékletében jelentek meg a megyei térképek. Előmozdította a magyar nyelv és kultúra szélesebb körben való elterjedését. Maradandót alkotott a térképészet és a borászat területén is. Az ő által kiadott térképeitől csak a XIX. század második felétől készültek jobb térképek. Fontos szerepe volt a magyar szőlő nemesítésében, és korabeli szőlő fajták leírásait az ő könyvében találhatjuk meg. Akkoriban még nem termesztettek lóherét Magyarországon, de a növény magjainak zacskóit a Magyar Hírmondó példányaihoz illesztve küldte el előfizetőinek.

7. Bibliográfia

- Magyar Művelődéstörténeti Lexikon III. kötet (2005 321). Kőszeghy Péter (szerk.) Budapest, Balassi Kiadó
- Révai Nagy Lexikon VIII: kötet (1991 679). Budapest, Szépirodalmi és Babits Könyvkiadó
- Magyar Életrajzi Lexikon I. kötet (1967 616-617). Kenyeres Ágnes (főszerk.) Budapest, Akadémiai Kiadó
- Új Magyar Életrajzi Lexikon II. kötet (2001 1078-1079). Markó László (főszerk.) Budapest, Magyar Könyvklub
- Molnár József: Görög Demeter (1760-1833) (1975) Debrecen, I.n. Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok közleményei
- http://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6r%C3%B6g_Demeter
- Kókay György: Görög Demeter (1983/6) I.n.: Honismeret
- Görög Demeter (fotó). elérhető:
<https://www.google.hu/search?q=g%C3%B6r%C3%B6g+demeter+hajd%C3%BAdorog&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=v1oYU52RHdHSsgbWioHgCw&ved=0CFkQsAQ&biw=1920&bih=908>
letöltés ideje: 2014. 03. 05.
- Görög Demeter mellszobra Hajdúdorogon a Polgármesteri Hivatal melletti parkban (fotó).elérhető:
<https://www.google.hu/search?q=g%C3%B6r%C3%B6g+demeter+hajd%C3%BAdorog&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=v1oYU52RHdHSsgbWioHgCw&ved=0CFkQsAQ&biw=1920&bih=908>
letöltés ideje: 2014. 03. 05.
- Görög Demeter emléktáblája a róla elnevezett művelődési ház falán Hajdúdorogon(fotó). megtalálható: Mészáros Károly Városi Könyvtár Hajdúdorog

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Mészáros Károly Városi Könyvtár
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Jeles Erzsébet
Levelezési cím: 4087 Hajdúdorog, Böszörményi út 7. sz.
Telefonszám: 52/ 572-016
E-mail cím: hd.konyvtar@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése Görög Demeter munkássága
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus és vendéglátás
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési tájegységi megyei külhoni magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása
6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett
7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Készítette:
Demeterné Magyar Katalin

.....
Hajdúdorog, 2015. 03. 30.

Melléklet

Görög Demeter

Görög Demeter mellszobra Hajdúdorogon
a Polgármesteri Hivatal melletti parkban

Görög Demeter emléktáblája a róla elnevezett művelődési ház falán Hajdúdorogon

Nyilatkozat

A nemzeti kulturális minisztere felhívásának megfelelően Jeles Erzsébet a Hajdúdorogi Mészáros Károly Városi Könyvtár intézmény vezetője jelölést nyújtok be a Szellemi Kulturális Örökség Megyei Jegyzékére.

Nyilatkozom, hogy a javaslatban felhasznált adatok és fényképek nyilvános közzétételben szerepelnek, ezért felhasználásukhoz nem szükségesek a hozzájáruló nyilatkozatok.

Indoklás: a javaslatban szereplő Görög Demeter, egy igazi magyar polihisztor volt: író, szerkesztő, udvari tanácsos, kultúrpolitikus, nevelő, a magyar irodalom szervezője és mecénása, mezőgazdász és kartográfus, az MTA tiszteleti tagja, mindezekért javaslom a jegyzékbe történő felvételét.

Kelt: Hajdúdorog, 2015. 03. 30.

.....
Mészáros Károly Városi Könyvtár
Jeles Erzsébet
intézményvezető